

3.9

Hodnoty pro lepší budoucnost

Jak jsme již uvedli, mnoho současných myslitelů a vzdělavatelů ukazuje, že pro účinnou ochranu klimatu, vyžadující rozsáhlou transformaci v mnoha oblastech života společnosti, potřebujeme zásadní proměnu celkového pohledu na svět. Například Kagawa a Selby hovoří o „posunu žitého paradigmatu“⁹⁸, Robert Jay Lifton o „skoku v kulturním uvědomění“¹²⁵, George Monbiot a Per Espen Stoknes hledají nové příběhy definující náš vztah k sobě samým a k planetě^{140, 187}, George Marshal doporučuje učinit z ochrany klimatu a života na Zemi takovou hodnotu, o které se nemusí dále diskutovat¹²⁷. Vzdělávání by mělo sehrát důležitou roli v posilování hodnot, které podporují také ochranu klimatu.

Tabulka 6: Proč potřebujeme vnitřní hodnoty

V návaznosti na široce přijímaný Schwartzův model univerzálních hodnot¹⁷⁵ někteří sociální psychologové rozlišují dva póly hodnot – vnitřní (či sebezpřesahující) a vnější (či sebezprosazující). Z jejich výzkumů vyplývá, že pro zdraví společnosti, přírody i lidí samotných je třeba posilovat vnitřní hodnoty.^{39, 40, 106, 140}

Pól	Vnitřní hodnoty	Vnější hodnoty
Hodnoty	empatie, porozumění, souznělost s druhými, laskavost, sebezpřijetí, nezávislé myšlení a konání, komunita, přátelství...	prestiž, status, image, sláva, moc, bohatství, touha po sebezprosazení...
S čím je spojeno	<ul style="list-style-type: none">• vnitřní motivace• ochota chránit a podporovat lidi i přírodní svět• zájem o univerzální práva a rovnost• otevřenost ke změně• větší životní spokojenost	<ul style="list-style-type: none">• vnější motivace (odměny, pochvaly a tresty)• menší zájem o ochranu životního prostředí, spolupráci a komunitu• vyšší hladina stresu, úzkosti, hněvu, závidění, nespokojenosti a deprese

Hodnoty nejsou vrozené, mění se v průběhu času a v různých společnostech mohou být různé. Dobrou zprávou je to, že většina lidí vyznává vnitřní hodnoty^{41, 140} a můžeme je cíleně rozvíjet i pouhou jejich hlubokou reflexí¹²¹. Špatnou zprávou je naopak to, že hodnota moci se může maskovat za jiné (vnitřní) hodnoty¹⁵ a že v posledních 50 letech došlo u mladých lidí minimálně v USA k nárůstu vyznávání vnějších hodnot¹⁹⁷.

Schéma 4: Tři klíčové hodnoty

Ve spojení s ochranou klimatu lze ze skupiny vnitřních hodnot zvláště zdůraznit následující tři¹⁴:

RESPEKT K LIDEM:

Všichni lidé jsou si bytostně rovni, vyžadují důstojné podmínky k životu a spravedlivý přístup, aby jejich práva na sebeurčení a důstojný život nebyla pošlapána.

RESPEKT KE SVĚTU:

Úcta k jeho krásě, ke komplexitě, s jakou podporuje život, a k životu ve všech jeho formách. Tento více než lidský svět vyžaduje naši péči a ochranu.

RESPEKT K PRAVDĚ:

Uznávání faktů, nakolik jen jsme schopni je rozpoznat. Podpora otevřeného hledání důkazů a transparentnosti v důvodech, metodách a osobních zájmech.

Vnitřní hodnoty jako nová společenská norma

Mnoho učitelů a dalších vzdělavatelů vnímá práci s hodnotami jako problematickou. Některá pojetí výchovy a vzdělávání zdůrazňovala, že bychom neměli prosazovat konkrétní hodnoty ani hodnotové rámce. Místo toho bychom měli mladým lidem pouze umožnit reflektovat svoje vlastní hodnoty a hodnoty druhých a zbytek nechat na nich.

Máme tedy jako vzdělavatelé vůbec právo zdůrazňovat a posilovat určité hodnoty? **Určitě ano.** „Bezhodnotová“ výchova je iluze. Hodnotové rámce předáváme veškerým konáním, vztahováním se k druhým a ke světu, organizací školy i společnosti. Navíc v období antropocénu přestáváme mít na výběr. Bez přijetí vnitřních hodnot, respektu k lidem, světu a pravdě si lze jen těžko představit prosperující a spokojený život lidí na naší planetě.^{14, 40}

